

Οι ΣΒΑ ως εργαλείο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ:

Προοπτικές και προκλήσεις

ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ευγενία ΒΑΘΑΚΟΥ

*Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΛΙΑΜΕΠ,
Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*

Οι ΣΒΑ ως εργαλείο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ: Προοπτικές και προκλήσεις

Copyright © 2023 | All Rights Reserved
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Τηλ.: 210 7257 110 | Fax: 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ ενθαρρύνει τον ανοιχτό, πλουραλιστικό διάλογο στη βάση επιχειρημάτων και δεδομένων. Οι απόψεις που διατυπώνονται από τους συνεργάτες του ΕΛΙΑΜΕΠ εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς τους και δεν δεσμεύουν το Ίδρυμα.

Φωτογραφία εξωφύλλου: Shane Rounce, Unsplash.

Σημείωση: Το κείμενο αυτό δημοσιεύεται στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου “[Δημιουργία Δικτύου Οργανώσεων και Ομάδων της Κοινωνίας Πολιτών στο Πλαίσιο των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ](#)¹”

Ευγενία ΒΑΘΑΚΟΥ

Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΛΙΑΜΕΠ, Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Περίληψη

- Οι 17 Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΣΒΑ) που υιοθετήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη το 2015 καλούν (δια)κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, αγορά, τοπική αυτοδιοίκηση και πολίτες να συμπράξουν για την επίτευξή τους.
- Οι ΣΒΑ δεν είναι ένα ευχολόγιο. Συνοδεύονται από 169 υποστόχους και 247 δείκτες μέτρησης αυτών.
- Κάθε χώρα πρέπει να προχωρήσει στην εργαλειοποίηση των ΣΒΑ με την ανάπτυξη Εθνικών Στρατηγικών – Εθνικών Σχεδίων Δράσης που θα εξειδικεύουν τους στόχους και τους δείκτες στις δικές της συνθήκες, προβλέποντας παράλληλα ένα σαφές και ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμό (αναλυτική κοστολόγηση και αποσαφήνιση του μηχανισμού χρηματοδότησης).
- Οι ΜΚΟ θα πρέπει να συνδέσουν το έργο τους με τις Εθνικές Πολιτικές/Στρατηγικές/Εθνικά Σχέδια Δράσης. Για να το κάνουν αυτό χρειάζεται να βελτιώσουν τον στρατηγικό τους σχεδιασμό τόσο συνολικά όσο και στο επίπεδο των παρεμβάσεών τους.
- Η σύνδεση του έργου των ΜΚΟ με τα Εθνικά Σχέδια Δράσης θα τους επιτρέψουν να αναλάβουν έναν πιο ενεργό ρόλο: α) στη διαμόρφωση των ΕΣΔ, β) στην υλοποίησή τους και γ) στην παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης αυτών πέρα από το στενό πεδίο δράσης τους (watchdog role).

¹ Το έργο “Δημιουργία Δικτύου Οργανώσεων και Ομάδων της Κοινωνίας Πολιτών στο Πλαίσιο των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ” υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) και εταίρο το Ισλανδικό Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Icelandic Human Rights Center (ICEHR). Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους €15 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

ΟΙ 17 ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΣΒΑ) ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΑΝ από τα Ηνωμένα Έθνη το 2015 για την εξάλειψη της φτώχειας, την προστασία του πλανήτη και τη διασφάλιση ειρήνης και ευημερίας, με ορίζοντα το 2030.² Οι Στόχοι καλούν (δια)κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, αγορά, τοπική αυτοδιοίκηση και πολίτες να συμπράξουν για την επίτευξή τους.

Η Κοινωνία των Πολιτών και συγκεκριμένα για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (στο εξής ΜΚΟ), υλοποιούν μεγάλα ή μικρότερα έργα οικονομικο-κοινωνικής ανάπτυξης, στα αστικά κέντρα και στην περιφέρεια τα οποία έχουν ως στόχο την κάλυψη σημαντικών αναγκών των πολιτών και εμπίπτουν στο πεδίο των 17 ΣΒΑ. Ωστόσο στις περισσότερες περιπτώσεις δεν γνωρίζουν τους ΣΒΑ και τη λειτουργία τους ή κι όταν ακόμη τους γνωρίζουν αδυνατούν να συνδέσουν τη δική τους δράση στο πεδίο με τους Στόχους.

Οι ΜΚΟ στις περισσότερες περιπτώσεις δεν γνωρίζουν τους ΣΒΑ και τη λειτουργία τους ή κι όταν ακόμη τους γνωρίζουν αδυνατούν να συνδέσουν τη δική τους δράση στο πεδίο με τους Στόχους.

Το παρόν άρθρο επιχειρηματολογεί για την άμεση ανάγκη θεραπείας αυτής της έλλειψης. Εστιάζει στα οφέλη που μπορούν να προέλθουν από την εργαλειοποίηση των ΣΒΑ, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, αλλά και την ενδυνάμωση των ίδιων των οργανώσεων. Επίσης, περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο αυτό μπορεί να επιτευχθεί.

Στην πρώτη ενότητα του άρθρου συζητούνται οι ΣΒΑ ως πλαίσιο το οποίο θα πρέπει να εργαλειοποιείται και να εξειδικεύεται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε χώρας μέσα από Εθνικές Στρατηγικές - Εθνικά Σχέδια Δράσης. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στα σημεία σύνδεσης της αναπτυξιακής δράσης των ΜΚΟ με τους ΣΒΑ και αναδεικνύει μια εν δυνάμει εκλεκτική συγγένεια μεταξύ της στρατηγικής στόχευσής τους και των ΣΒΑ.

Οι 17 Στόχοι καταδεικνύουν την ανάγκη διασύνδεσης 3 επιπέδων ανάπτυξης, κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού, καθώς και 3 επιπέδων χωρικότητας: διεθνούς, εθνικού και τοπικού.

Η εργαλειοθήκη των ΣΒΑ

Οι 17 Στόχοι καταδεικνύουν την ανάγκη διασύνδεσης 3 επιπέδων ανάπτυξης, κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού, καθώς και 3 επιπέδων χωρικότητας: διεθνούς, εθνικού και τοπικού. Με άλλα λόγια, επισημαίνουν ότι δεν μπορεί να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη χωρίς παράλληλη κοινωνική ανάπτυξη και σεβασμό στο περιβάλλον. Επίσης, υπογραμμίζουν ότι η αντίληψη ότι κάποιες περιοχές του πλανήτη μπορούν να ευημερούν, ενώ σε άλλες επικρατεί η δυστυχία, στη συνθήκη της παγκοσμιοποίησης και αλληλεξάρτησης στην οποία ζούμε, όλο και περισσότερο αποδεικνύεται μια φενάκη.

Οι ΣΒΑ συχνά αντιμετωπίζονται ως ένα ευχολόγιο, ειδικά όταν αγνοείται πρώτον, η εργαλειοθήκη που τους συνοδεύει, η οποία περιλαμβάνει σαφείς υποστόχους και δείκτες και δεύτερον η κατεύθυνση προς όλα τα κράτη να εξειδικεύσουν τους στόχους αυτούς μέσα από σαφή Εθνικά Σχέδια Δράσης και δείκτες που θα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα της κάθε χώρας και θα αποτελούν τους οδικούς χάρτες για την ανάπτυξη σε κάθε ζήτημα.

²² Οι 17 ΣΒΑ αποτελούν τη συνέχεια των 8 Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (Millennium Development Goals) 2000-2015, με βασική διαφορά, πέρα από την αύξηση του αριθμού τους (από 8 σε 17 Στόχους), το ότι αφορούν όχι μόνο τις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά και τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι ΣΒΑ ως εργαλείο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ: Προοπτικές και προκλήσεις

Οι ΣΒΑ συχνά αντιμετωπίζονται ως ένα ευχολόγιο, ειδικά όταν αγνοείται η εργαλειοθήκη που τους συνοδεύει, η οποία περιλαμβάνει σαφείς υποστόχους και δείκτες.

Κάθε χώρα πρέπει να προχωρήσει στην εργαλειοποίηση των ΣΒΑ με την ανάπτυξη Εθνικών Στρατηγικών - Εθνικών Σχεδίων Δράσης με συγκεκριμένους στόχους, στους οποίους θα αντιστοιχούν συγκεκριμένοι δείκτες, σαφές και ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμός (αναλυτική κοστολόγηση και αποσαφήνιση του μηχανισμού χρηματοδότησης).

Στην Ελλάδα για πολλά θέματα δεν υπάρχει η αντίστοιχη Εθνική Στρατηγική.

Όσον αφορά την εργαλειοθήκη των 17 ΣΒΑ, αυτή περιλαμβάνει 169 υποστόχους και 247 δείκτες μέτρησης της επίτευξης αυτών. Ας πάρουμε για παράδειγμα τον πρώτο Στόχο για μηδενική φτώχεια μέχρι το 2030. Ο Στόχος αυτός εξειδικεύεται με 7 υποστόχους, παραδείγματος χάριν για **(α)** εξάλειψη μέχρι το 2030 της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού, (η οποία μετράται, επί του παρόντος, με βάση τους ανθρώπους που ζουν με λιγότερα από 1,25 δολάρια την ημέρα), **(β)** μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, της αναλογίας ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν κάτω από όλες τις διαστάσεις της φτώχειας, σύμφωνα με τους εκάστοτε εθνικούς ορισμούς, **(γ)** εφαρμογή κατάλληλων εθνικών συστημάτων και μέτρων κοινωνικής προστασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένων των κατώτατων ορίων κοινωνικής προστασίας, και **(δ)** επίτευξη, έως το 2030, ουσιαστικής κάλυψης των φτωχών και των ευάλωτων, κ.τλ.³ Για κάθε έναν από τους υποστόχους υπάρχουν δείκτες για τη μέτρηση της επίτευξής τους. Αυτή είναι η λογική που ακολουθείται και για τους 17 ΣΒΑ.

Οι υποστόχοι και οι δείκτες αποτελούν σημαντικά εργαλεία τα οποία, αν αξιοποιηθούν, συμβάλλουν στην εναρμόνιση της δράσης όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την επίτευξή τους. Επομένως, δεν τίθενται απλά κάποιοι στόχοι (αυτό θα ήταν πράγματι ένα ευχολόγιο), αλλά προσδιορίζονται υποστόχοι και δείκτες μέτρησης, το χρονοδιάγραμμα (μέχρι το 2030) και τα μέσα που απαιτούνται (ενεργοποίηση και σύμπραξη όλων των φορέων αλλά και πολιτών). Όσον αφορά τα μέσα επίτευξης, τα Ηνωμένα Έθνη δεν έχουν προσδιορίσει προϋπολογισμό, και αυτό αποτελεί ένα σημείο δριμείας κριτικής για τους ΣΒΑ.

Ωστόσο, παρά το μειονέκτημα αυτό η χρησιμότητα των ΣΒΑ γίνεται κατανοητή όταν τους εκλάβουμε ως μια βάση για την κάθε χώρα που θα τους εξειδικεύσει εν συνεχεία στις δικές της συνθήκες και ανάγκες.⁴ Προφανώς η Ελλάδα, η Ουγκάντα και η Νορβηγία δεν μπορούν να έχουν τους ίδιους υποστόχους και δείκτες. Κάθε χώρα πρέπει να προχωρήσει στην **εργαλειοποίηση των ΣΒΑ** με την ανάπτυξη **Εθνικών Στρατηγικών - Εθνικών Σχεδίων Δράσης** με συγκεκριμένους στόχους, στους οποίους θα αντιστοιχούν συγκεκριμένοι δείκτες, σαφές και ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμός (αναλυτική κοστολόγηση και αποσαφήνιση του μηχανισμού χρηματοδότησης). Επίσης, αυτό θα πρέπει να γίνει μέσα από μια **συστηματική και συμμετοχική διαδικασία εκτίμησης αναγκών και προσδιορισμού των εθνικών στόχων/δεικτών**.⁵

Σημειώνεται ότι η ΕΕ έχει εντάξει τους ΣΒΑ στην στρατηγική της για την ανάπτυξη εντός ΕΕ αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης, καλεί τα κράτη-μέλη να προχωρήσουν στην ανάπτυξη Εθνικών Στρατηγικών-Εθνικών Σχεδίων Δράσης όπου θα εξειδικεύουν τους ΣΒΑ και να συντονίσουν την υλοποίησή τους⁶. Επίσης τα κράτη μέλη υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις σχετικά με την πρόοδό τους όσον αφορά τους ΣΒΑ, τις Εθελοντικές Εκθέσεις Προόδου για την Εφαρμογή της Ατζέντας 2030 (Voluntary National Reviews).⁷

³ Τους στόχους, υπο-στόχους και δείκτες μπορείτε να δείτε στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://sdgs.un.org/goals>

⁴ Poghosian, S. et al., (2020), Budgeting for the Sustainable Development Goals Aligning Domestic Budgets with the SDGs, UNDP, https://sdgfinance.undp.org/sites/default/files/UNDP%20Budgeting%20for%20the%20SDGs%20-%20Guidebook_Nov%202020.pdf

⁵ Βαθάκου, Ε., (2017). Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Ενώπιον μιας αλλαγής «Παραδείγματος» <https://higgs3.org/symmetochikos-schediasmos-enopion-mias-allagis-paradigmatos/>

⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-whole-government-approach_en

⁷ Η Ελλάδα έχει καταθέσει, δύο Voluntary National Reviews, το 2018 και το 2022. <https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>

Οι ΣΒΑ αποτελούν και ένα πλαίσιο για την εξασφάλιση συνεργειών μεταξύ διαφορετικών δρώντων εντός και εκτός των κρατικών συνόρων.

Σήμερα στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί από την Πολιτεία και υλοποιούνται ορισμένα κείμενα Εθνικής Στρατηγικής/Εθνικά Σχέδια Δράσης που συνδέονται με την επίτευξη συγκεκριμένων ΣΒΑ.⁸ Ωστόσο, για πολλά θέματα δεν υπάρχει η αντίστοιχη Εθνική Στρατηγική. Επιπλέον, παρατηρούμε ότι κάποια από τα υφιστάμενα Εθνικά Σχέδια Δράσης δεν έχουν αναπτυχθεί μέσα από μια συστηματική μελέτη/εκτίμηση αναγκών, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν σημαντικά κενά ή σε κάποιες περιπτώσεις να έχουν απαξιωθεί και να μην έχουν επικαιροποιηθεί. Τέλος, μια σημαντική παράλειψη είναι και η έλλειψη **ουσιαστικής** διαβούλευσης με την Κοινωνία Πολιτών (ΚΠ) και άλλους εμπλεκόμενους φορείς. Οι διαβουλεύσεις που πραγματοποιούνται συχνά δεν γίνονται ευρύτερα γνωστές και διαρκούν πολύ λίγο χρόνο για να μπορέσουν να προετοιμαστούν και να συμμετέχουν οι ενδιαφερόμενοι φορείς.⁹

Ολοκληρώνοντας αυτήν την ενότητα καταλήγουμε ότι οι ΣΒΑ σχεδιάστηκαν για να ενισχύσουν τον εθνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό των κρατών στην κατεύθυνση της συνοχής και των μετρήσιμων αποτελεσμάτων. Επίσης αποτελούν πλαίσιο για την εξασφάλιση συνεργειών μεταξύ διαφορετικών δρώντων εντός και εκτός των κρατικών συνόρων.

Η σύνδεση του έργου των ΜΚΟ με τους ΣΒΑ

Οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών σχεδιάζουν και υλοποιούν μικρότερες ή μεγαλύτερες αναπτυξιακές παρεμβάσεις, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο των ΣΒΑ, όπως δράσεις για την φροντίδα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, για την προστασία του περιβάλλοντος, για την οικονομική ανάπτυξη περιοχών της χώρας κ.τ.λ. αξιοποιώντας σημαντικούς πόρους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας έρευνας ΘΑΛΗΣ II για το 2020, ο κύκλος εργασιών των 225 ΜΚΟ που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν 119.296.170 €. ¹⁰

Δύο είναι τα βασικά εμπόδια για την ανάπτυξη αυτής της οργανικής σχέσης μεταξύ δράσης ΜΚΟ και ΣΒΑ. Το ένα αποτελεί ευθύνη της Πολιτείας και το άλλο αφορά τις ίδιες τις ΜΚΟ.

Όσον αφορά τους ΣΒΑ, λίγες είναι οι οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών οι οποίες γνωρίζουν τους Στόχους, και συνδέουν ουσιαστικά τη δράση τους με αυτούς - συνήθως πρόκειται για τις μεγάλες/υπερεθνικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν αναπτυγμένο τμήμα συνηγορίας και άσκησης πίεσης και συνδέονται με ευρωπαϊκά δίκτυα (π.χ. Action Aid Hellas, Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Μαζί για το Παιδί). Η πλειοψηφία των οργανώσεων/άτυπων ομάδων/πολιτών δεν γνωρίζουν τους ΣΒΑ και τις αντίστοιχες Εθνικές Στρατηγικές. Κάποιες ακόμα οργανώσεις τους γνωρίζουν μεν, αλλά πέρα από μια γενικόλογη αναφορά στην ιστοσελίδα τους, δεν συνδέονται ουσιαστικά με τους Στόχους. Στη συνέχεια αναδεικνύονται τα εμπόδια για τη σύνδεση αυτή. Όπως διαφαίνεται, η έλλειψη γνώσης δεν αποτελεί το μόνο πρόβλημα.

Δύο είναι τα βασικά εμπόδια για την ανάπτυξη αυτής της οργανικής σχέσης μεταξύ δράσης ΜΚΟ και ΣΒΑ. Το ένα αποτελεί ευθύνη της Πολιτείας και το άλλο αφορά τις ίδιες τις ΜΚΟ. Η Πολιτεία, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, δεν έχει εξειδικεύσει όλους τους ΣΒΑ, όσον αφορά την Ελλάδα μέσα από σαφή

⁸ Βλ. κάποια από αυτά στο σύνδεσμο: <https://sdgsnetworkgreece.eu/#>

⁹ Αυτό αποτέλεσε και ένα βασικό σημείο κριτικής που υπογράμμισαν οι οργανώσεις της ΚτΠ οι οποίες συμμετείχαν σε συνάντηση όπου συζητήθηκαν οι ΣΒΑ, στο πλαίσιο του έργου «[Δημιουργία Δικτύου Οργανώσεων και Ομάδων της Κοινωνίας Πολιτών στο Πλαίσιο των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ](https://www.hepladev/docs/?fbclid=IwAR3JAqflwBSzsaEndMZ8nXhVhygmAYmvproQ9nqZ3SKFi27VTna64a9pXrA)», 10.02.2022. Δείτε επίσης Βάθης, Ο. (επιστημονική επιμέλεια), (2022). «Έκθεση Αξιολόγησης από Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών για την υλοποίηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα» <https://issuu.com/hepladev/docs/?fbclid=IwAR3JAqflwBSzsaEndMZ8nXhVhygmAYmvproQ9nqZ3SKFi27VTna64a9pXrA>

¹⁰ «ΘΑΛΗΣ II: Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις στην Ελλάδα – Χαρτογράφηση & Αξιολόγηση, 2021»

https://www.greeknosnavigator.org/sites/default/files/files/files/2022/06/thalis_ii_teliki_ekthesi_apotelesmaton_2021.pdf

Οι ΣΒΑ ως εργαλείο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ: Προοπτικές και προκλήσεις

Εθνικά Σχέδια Δράσης, με (υπο)στόχους, δείκτες, χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμό, ακολουθώντας τις κατάλληλες διαδικασίες, δηλαδή τη διαβούλευση και τον παραγωγικό διάλογο με τους εμπλεκόμενους φορείς. Και σε πολλές περιπτώσεις όπου έχουν αναπτυχθεί Εθνικά Σχέδια, αυτά δεν έχουν γίνει ευρέως γνωστά στους κοινωνικούς εταίρους ή δεν έχουν επικαιροποιηθεί.

Το δεύτερο εμπόδιο αφορά ελλείψεις **α)** στον στρατηγικό σχεδιασμό των οργανώσεων και **β)** στον στρατηγικό σχεδιασμό των παρεμβάσεων τους, που είναι αλληλένδετες. Ακολουθεί ανάλυση των δυο αυτών σημείων.

Οι ΜΚΟ θα πρέπει να αξιοποιήσουν την εργαλειοθήκη των ΣΒΑ όπως (και εφόσον) αυτοί εξειδικεύονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης.

Ως προς την πρώτη από τις δύο ελλείψεις, η στρατηγική κάθε οργάνωσης περιλαμβάνει το όραμα, την αποστολή και τους στόχους – οι δράσεις δεν αποτελούν μέρος της στρατηγικής αλλά το μέσο για την επίτευξή της. Το όραμα είναι το βαθύτερο «γιατί» της ύπαρξης της οργάνωσης, ή, όπως αναφέρεται συχνά στα σχετικά εγχειρίδια, αφορά το πως φαντάζεται να έχει βελτιωθεί η κατάσταση σε σχέση με το πρόβλημα που η οργάνωση χειρίζεται, σε βάθος χρόνου. Μια έρευνα στις ιστοσελίδες διαφορετικών ΜΚΟ, δείχνει ότι η στρατηγική τους και ιδιαίτερα το όραμά τους συχνά δεν είναι αποσαφηνισμένα. Στη θέση της στρατηγικής βρίσκουμε στόχους και δράσεις (δηλαδή, τι κάνουν οι οργανώσεις) αλλά όχι ένα ξεκάθαρο όραμα και την αποστολή τους.

Ωστόσο το επίπεδο του οράματος είναι σημαντικό για τη σύνδεση με τους ΣΒΑ και τις σχετικές Εθνικές Πολιτικές/Στρατηγικές/Σχέδια Δράσης. Με τον όρο «σύνδεση», δεν εννοούμε απλά την ονομαστική αναφορά σε κάποιον/ους Στόχους. Θα πρέπει να αξιοποιηθεί η εργαλειοθήκη των ΣΒΑ όπως (και εφόσον) αυτοί εξειδικεύονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης. Οι (εθνικοί) υποστόχοι και οι δείκτες θα πρέπει να αποτελέσουν μέρος του αφηγήματος της κάθε οργάνωσης. Τότε μόνο η σύνδεση είναι άμεση και ουσιαστική και αποτελεί δρόμο διπλής κατεύθυνσης. Δηλαδή, αφενός μεν οι οργανώσεις χρησιμοποιούν τους δείκτες στο σχεδιασμό τους και αφετέρου συμβάλλουν **α)** στη διαμόρφωσή τους, **β)** στην υλοποίησή τους και **γ)** στην παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης αυτών πέρα από το στενό πεδίο δράσης τους (watchdog role).

Το πρόβλημα είναι ότι συχνά, στο σχεδιασμό των έργων των ΜΚΟ δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια ο αντίκτυπος. Οι παρεμβάσεις είναι επικεντρωμένες στα προϊόντα ή εκροές (outputs) και τα βραχυ-μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα του έργου (outcomes - goals).

Η δεύτερη από τις δύο ελλείψεις αφορά τον ελλιπή στρατηγικό σχεδιασμό των παρεμβάσεων. Οι ΜΚΟ με τις παρεμβάσεις που υλοποιούν (οφείλουν να) συμβάλλουν στην επίτευξη του οράματός τους. Με άλλα λόγια η στρατηγική μιας οργάνωσης και η στρατηγική ενός έργου/μιας παρέμβασης δεν αποτελούν στοιχεία αποκομμένα μεταξύ τους. Ο συνδεδεμένος κρίκος είναι ο **αντίκτυπος** του έργου. Ο αντίκτυπος είναι το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα, στην σχετική ορολογία λέγεται και σκοπός ή απώτερος στόχος σε μια παρέμβαση.

Το πρόβλημα είναι ότι συχνά, στο σχεδιασμό των έργων δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια ο αντίκτυπος. Οι παρεμβάσεις είναι επικεντρωμένες στα προϊόντα ή εκροές (outputs) και τα βραχυ-μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα του έργου (outcomes - goals). **Οι εκροές-προϊόντα (outputs)** είναι άμεσα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται με την ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας. Για παράδειγμα, σε ένα πρόγραμμα που αφορά την ηθική παρενόχληση (mobbing) στο χώρο εργασίας, ένα προϊόν μπορεί να είναι οι "100 εργαζόμενοι που συμμετείχαν σε σχετική επιμόρφωση". **Τα αποτελέσματα (outcomes)**

Οι ΣΒΑ ως εργαλείο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ: Προοπτικές και προκλήσεις

αφορούν τις αλλαγές στη συμπεριφορά/γνώση/κατάσταση των επωφελουμένων που επέρχονται με τη δράση. Συνεχίζοντας το παραπάνω παράδειγμα, το αποτέλεσμα θα μπορούσε να είναι: "η βελτιωμένη γνώση των συμμετεχόντων για τις μορφές της ηθικής παρενόχλησης και τα μέσα πρόληψης και αντιμετώπισης". Ο στόχος αφορά την αλλαγή που επέρχεται σε σχέση με το πρόβλημα που αποτέλεσε το κίνητρο για την υλοποίηση του έργου. Αν στο παράδειγμα που συζητάμε το πρόβλημα είναι η «αύξηση κρουσμάτων ηθικής παρενόχλησης, **ο στόχος** θα μπορούσε να είναι «η μείωση των περιστατικών ηθικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας». **Ο σκοπός-αντίκτυπος** που αποτελεί το μακρο-πρόθεσμο αποτέλεσμα του έργου εν προκειμένω μπορεί να είναι «η βελτιωμένη ψυχική και σωματική υγεία των εργαζομένων».

Ο αντίκτυπος είναι το μονοπάτι μέσα από το οποίο περνάμε από μια σφαίρα ελέγχου (δηλ. εντός του ίδιου του έργου) σε μια σφαίρα επιρροής (πέρα από τα όρια του έργου), όπου το έργο συμβάλλει στην ενεργοποίηση ή/και στον επηρεασμό μιας αλυσίδας γεγονότων που οδηγούν στην επιδιωκόμενη αλλαγή.

Ο αντίκτυπος ενός έργου είναι ο πιο δύσκολα μετρήσιμος, και δεδομένου ότι αφορά σε μια μακρά χρονική περίοδο στην οποία επιδρούν και άλλοι παράγοντες, η απόδοση αιτιότητας δεν είναι εύκολο εγχείρημα. Με άλλα λόγια οι όποιες αλλαγές παρατηρήσουμε σε αυτό το επίπεδο, δεν μπορούν εύκολα να χαρακτηριστούν αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του έργου. Γι' αυτό το λόγο υιοθετούμε μια συστημική προσέγγιση και την ανάλογη διατύπωση (αποφεύγουμε λεξιλόγιο που δηλώνει μονογραμμική αιτιότητα και χρησιμοποιούμε εκφράσεις όπως «θα συμβάλει», «θα επηρεάσει»).

Από την άλλη πλευρά, ο μη προσδιορισμός του αντικτύπου αφαιρεί από την αποτελεσματικότητα του έργου. Το στοιχείο του αντικτύπου αντιστοιχεί στην επιδιωκόμενη βιωσιμότητα, δηλαδή την παραγωγή αποτελεσμάτων και μετά τη λήξη της χρηματοδότησης / υλοποίησης της δράσης. Ουσιαστικά είναι το μονοπάτι μέσα από το οποίο περνάμε από μια σφαίρα ελέγχου (δηλ. εντός του ίδιου του έργου) σε μια σφαίρα επιρροής (πέρα από τα όρια του έργου), όπου το έργο συμβάλλει στην ενεργοποίηση ή/και στον επηρεασμό μιας αλυσίδας γεγονότων που οδηγούν στην επιδιωκόμενη αλλαγή.

Τέλος, έχουμε στη διάθεσή μας τα κατάλληλα εργαλεία για την υποστήριξη του στρατηγικού σχεδιασμού των παρεμβάσεων. Τη δεκαετία του 1990, η ΕΕ υιοθέτησε το λογικό μοντέλο ή λογικό πλαίσιο (logical framework/logical model) ως ένα εργαλείο για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό αναπτυξιακών έργων χρήσιμο στην υλοποίηση και την αξιολόγηση αυτών¹¹. Ο βασικός λόγος ήταν η έλλειψη στρατηγικής στο σχεδιασμό των αναπτυξιακών έργων, η αποσπασματικότητα που χαρακτήριζε τα σχέδια που υποβάλλονταν για χρηματοδότηση. Το λογικό πλαίσιο απαιτεί τη σαφή σύνδεση των διαφορετικών επιπέδων αποτελεσμάτων και βέβαια την ανάπτυξη δεικτών που θα τεκμηριώνουν την επίτευξη των αποτελεσμάτων. Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί και η θεωρία αλλαγής ως ένα ακόμα χρήσιμο εργαλείο στον στρατηγικό σχεδιασμό των παρεμβάσεων των ΜΚΟ.¹²

Εν κατακλείδι, ο προσδιορισμός του αντικτύπου των παρεμβάσεων, και η σύνδεσή του με το όραμα και τους στόχους μιας οργάνωσης είναι ο δρόμος για την συνοχή του έργου της οργάνωσης συνολικά και την ενίσχυση συνεργειών με συναφείς δράσεις άλλων φορέων.

¹¹ <https://wikis.ec.europa.eu/display/ExactExternalWiki/Logical+Framework+Approach+-+LFA>

¹² Developing your project's theory of change, <https://europeanpartnership-responsibleminerals.eu/file/download/acdb5442-f047-43d0-8a23-73430db708e8/1593785425eprm%20theory%20of%20change%20guidelines.pdf>

Συμπεράσματα

Στο παρόν άρθρο συζητήσαμε τη δυνατότητα που προσφέρει η εργαλειοποίηση των ΣΒΑ για την βελτίωση του αναπτυξιακού σχεδιασμού της Πολιτείας αλλά και των ΜΚΟ.

Οι ΣΒΑ, πέρα από ένα πλαίσιο συστράτευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αποτελούν και μια εργαλειοθήκη για την επίλυση περίπλοκων προβλημάτων οικονομικο-κοινωνικο-περιβαλλοντικής ανάπτυξης παγκοσμίως αλλά και για την κάθε χώρα χωριστά.

Οκτώ χρόνια μετά τη διακήρυξη των ΣΒΑ (2015) και μόλις 6,5 χρόνια πριν το 2030 (το χρονικό σημείο που έχει θέσει η Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών για την επίτευξή τους), η ελληνική Πολιτεία έχει πολύ δρόμο να διανύσει. Δεν έχει ακόμη χαράξει στρατηγική για την επίτευξη πολλών Στόχων αλλά και όπου το έχει κάνει, παρατηρούνται σοβαρές ελλείψεις στην εκτίμηση των αναγκών, στον σχεδιασμό και στις διαδικασίες που ακολουθούνται για το σκοπό αυτό.

Οι ΜΚΟ, προκειμένου να είναι σε θέση να αλληλεπιδρούν παραγωγικά και ουσιαστικά με τις Εθνικές Πολιτικές/Στρατηγικές/Εθνικά Σχέδια Δράσης, οφείλουν να βελτιώσουν τον στρατηγικό τους σχεδιασμό τόσο συνολικά όσο και στο επίπεδο των παρεμβάσεών τους.

Η ανάλυση που προηγήθηκε, ανέδειξε τα ακριβή σημεία διεπαφής μεταξύ των ΣΒΑ, του εθνικού σχεδιασμού και του σχεδιασμού των ΜΚΟ. Οι ΜΚΟ, προκειμένου να είναι σε θέση να αλληλεπιδρούν παραγωγικά και ουσιαστικά με τις Εθνικές Πολιτικές/Στρατηγικές/Εθνικά Σχέδια Δράσης, οφείλουν να βελτιώσουν τον στρατηγικό τους σχεδιασμό τόσο συνολικά όσο και στο επίπεδο των παρεμβάσεών τους. Αυτό σημαίνει στοχευμένο όραμα της οργάνωσης και μετρήσιμο αντίκτυπο παρεμβάσεων, στοιχεία που απαιτούν αφενός μεν την κατάλληλη τεχνογνωσία και αφετέρου την κατάλληλη κουλτούρα. Πέρα από τα εργαλεία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης, τα οποία είναι απαραίτητα, σημαντική είναι η αυτοεικόνα-αυτοπροσδιορισμός των ΜΚΟ ως αναπτυξιακών δρώντων που η δράση τους έχει προεκτάσεις οι οποίες ξεπερνούν την μικρή ή μεγάλη ομάδα στόχο και συναντώνται ισότιμα (ασχέτως μεγέθους οργάνωσης/παρέμβασης) με τη δράση πολλών άλλων φορέων εντός και εκτός συνόρων της χώρας για την επίτευξη κοινών στόχων.

Η αξιοποίηση των ΣΒΑ/Εθνικών Στρατηγικών στη βελτίωση του στρατηγικού σχεδιασμού των ΜΚΟ, θα συμβάλει στην εξωστρέφεια των ΜΚΟ, καθώς τις καλεί να διαδράσουν με το ευρύτερο θεσμικό-πολιτικό-οικονομικό-κοινωνικό περιβάλλον. Η εναρμόνιση με τον εθνικό σχεδιασμό σημαίνει ενεργή συμμετοχή στη διαμόρφωση των εθνικών στόχων, στην υλοποίησή τους και στην αξιολόγηση της προόδου και ενισχύει την αποτελεσματικότητα, την καλύτερη διαχείριση πόρων, τη λογοδοσία και τη διαφάνεια όλων των πλευρών, που αποτελούν σημαντικά ζητούμενα της εποχής μας.

Ας μην ξεχνάμε ότι η «μετασχηματιστική ανάπτυξη» που προωθεί το πλαίσιο των ΣΒΑ και με τον τελευταίο Στόχο (Στόχος 17) υπό τον τίτλο ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ-PARTNERSHIP, ουσιαστικά ορίζει πως οι άλλοι 16 Στόχοι μπορούν να επιτευχθούν μέσα από τη συνεργασία μεταξύ (δια)κρατικών φορέων, ιδιωτικών φορέων, της αγοράς και της Κοινωνίας των Πολιτών.

Βιβλιογραφία

Βαθάκου, Ε. (2012), "Εκτίμηση Αναγκών και Σχεδιασμός Έργων" στο "Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Αξιολόγηση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων - Ένας Πρακτικός Οδηγός", επ. Αστέρης Χουλιάρας, Παπαζήση, 2012 (επικαιροποιήθηκε το 2017).

Βαθάκου, Ε., (2017). Συμμετοχικός Σχεδιασμός: Ενώπιον μιας αλλαγής «Παραδείγματος»
<https://higgs3.org/symmetochikos-schediasmos-enopion-n-mias-allagis-para-digmatos/>

«ΘΑΛΗΣ II: Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις στην Ελλάδα – Χαρτογράφηση & Αξιολόγηση, 2021»
https://www.greekngosnavigator.org/sites/default/files/files/files/2022/06/thalis_ii_teliki_ekthesi_apotelesmaton_2021.pdf

Βάθης, Ο. (επιστημονική επιμέλεια), (2022). «Έκθεση Αξιολόγησης από Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών για την υλοποίηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα»
<https://issuu.com/hepladev/docs/?fbclid=IwAR3JAqflwBSzsaEndMZ8nXhVhygmAYmvproQ9nqZ3SKFi27VTna64a9pXrA>

B. Belcher, M. Palenberg (2018). Outcomes and Impacts of Development Interventions: Toward Conceptual Clarity, <https://europeanpartnership-responsibleminerals.eu/file/download/acdb5442-f047-43d0-8a23-73430db708e8/1593785425eprm%20the%20ory%20of%20change%20guidelines.pdf>, Vol. 39(4) 478-495.

Poghosian, S. et al., (2020), Budgeting for the Sustainable Development Goals Aligning domestic budgets with the SDGs, UNDP, https://sdgfinance.undp.org/sites/default/files/UNDP%20Budgeting%20for%20the%20SDGs%20-%20Guidebook_Nov%202020.pdf